

**SALT PROGRAMI EVRIYAZI UZLAŞILARI VE
KURALLARI KILAVUZU**

İçindekiler

1. Giriş.....	1
2. Yeni Bir Çevriyazıya Başlama.....	2
3. Çevriyazı Biçimi.....	2
4. Sözce Sonu Noktalama İşaretleri	3
5. Sözcelere Ayırma.....	4
6. Çevriyazıyı Yapan Kişi Yorumları.....	5
7. Anlaşılır Olmayan Birimler.....	6
8. Bağımlı Biçimbirimler.....	6
9. Çabalamalar.....	7
10. Kısmi Sözcükler.....	8
11. Atlamalar.....	9
12. Binişik Konuşma.....	10
13. Parantez içi Yorumlar.....	11
14. Vurgulama için Sözcük Tekrarı.....	11
15. Kodlar.....	12
16. Ek A: SALT Çevriyazı Uzlaşılarının Özeti.....	15
17. Ek B: SALT Türkçe Kodlamalar.....	18

Dil örneği analizi uzun yıllardır çocuklarda ifade edici dil performansının geçerli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Dil örneği almaya ilişkin standardize işlemlerin, geçerli ölçme kategorilerinin, normal gelişim verisinin ve ilgili yorumlama stratejilerinin eksikliği gibi etmenler kullanımını sınırlandırmaktadır. Çeşitli araştırma projeleri sonucunda dil örneği alma işlemleri ile ilgili genel ilkeler, dil örneği normları ve ifade edici dil sorunlarını belirlemede kullanılacak yorumlama stratejileri geliştirilmiştir. Bu veri, özel eğitim programlarında müdahale stratejilerinin belirlenmesinde de yardımcı olmaktadır.

SALT (Systematic Analysis of Language Transcripts) Wisconsin Üniversitesi Dil Analizi Laboratuvarı'nda yürütölen araştırmalar sonucunda geliştirilmiştir. Çevriyazı sürecine yardımcı olması amacıyla geliştirilen bu program sözcük, biçimbirim, sözce ve söylem düzeyinde standart analizler yapmaktadır. Bu yazılım yoluyla bir çocuğun çevriyazısı yaşitlarıyla veya aynı çocuğun farklı zamanlarda alınan çevriyazıları karşılaştırılabilmektedir.

Standart SALT Uzlaşıları-Kuralları

1. Giriş

SALT çevriyazılarının biçiminde esneklikler olmakla beraber kendi dil örneğinizi SALT Türkçe veri tabanı ile karşılaştırmak istiyorsanız veri tabanında kullanılan aynı çevriyazı uzlaşılarını kullanmanız önemlidir. Bu kullanıcı kılavuzu Standart SALT uzlaşılarının yanı sıra Türkçe çevriyazılar için de bir referans olması amacıyla hazırlanmıştır. Standart çevriyazı uzlaşıları programın "Help" menüsü içinde de yer almaktadır. SALT programını kullanırken ilgili kuralları görmek için F1 yardım simgesini tıklayarak bağlam yardımını kullanabilirsiniz. Çevriyazı kuralları ile ilgili diğer kaynak bu kılavuzun sonunda yer alan eklerdir. Ek A'da standart SALT uzlaşılarının genel bir özeti, Ek B'de ise Türkçe çevriyazılar için gerekli olan kodlamaların özeti bulunmaktadır.

Dil örneklerinin çevriyazıya dönüştürölmesinde hangi beceriler gereklidir?

1. Çevriyazıyı yapanların deneyimli terapistler olması gerekmektedir.
2. Çevriyazıyı yapanlar dil örneği alınma protokolüne aşına olmalıdır.
3. Çevriyazıyı yapanlar Türkçeyi akıcı konuşan kişiler olmalıdır.
4. Çevriyazıyı yapanların SALT çevriyazı giriş uzlaşılarını bilmeleri gerekmektedir.

Not: Çevriyazının hazırlanmasını iki aşamalı olarak ele alabilirsiniz: 1) Bir kişi konuşmayı yazılı dile dönüştürür ve 2) SALT çevriyazı giriş uzlaşmalarını bilen bir kişi hazırlanmış olan metni bir SALT çevriyazısı biçimine dönüştürür.

2. Yeni bir çevriyazıya başlama

Yeni bir çevriyazıya başlamak için Dosya (File) menüsünden Yeni (New) seçin. Açılan çevriyazı iletişim kutusunda konuşmacılarla ilgili gerekli bilgileri girin. Bu iletişim kutusu ile ilgili yardım almak için Yardım (Help) düğmesini tıklayın.

Dil örneğinin hangi kısımları çevriyazıya yazılmalıdır?

Genellikle dil örneğinin başlangıcında, konuşmacıyı rahatlatmak, ortama ve kişiye alışması amacıyla tasarlanmış kısa bir konuşma bulunur. Bu kısım dil örneği alma protokolünün bir parçası değilse çevriyazıya alınmaz. Çevriyazıya yetişkinin söyledikleri de dahil olmak üzere hedef konuşmacının söylediği her şey yazılır.

3. Çevriyazı Biçimi

a. Konuşmacıların Tanımlanması

Çevriyazıdaki konuşmacılar çevriyazının başlangıcındaki \$ konuşmacı satırında tanımlanır. Türkçe veri tabanında “Ç” çocuk ve çocuğun konuştuğu kişiyi tanımlamak için “Y” yetişkin kullanılmıştır. Farklı konuşmacıları içeren bir çevriyazı girilmesi durumunda buna uygun düzenlemeyi kendiniz yapabilirsiniz.

b. Tanımlayıcı Bilgi

Çevriyazı bilgi satırları artı işareti (+) ile başlar ve tanımlayıcı bilginin çevriyazının başlangıcında verilmesi amacıyla kullanılır. Bu bilgi hedef dil, konuşmacının adı ve yaşı, çevriyazı tarihi gibi çeşitli bilgileri içerebilir. İletişim kutusundaki ilk iki satır çevriyazıdaki konuşmacıları belirleyerek hedef konuşmacıyı seçmenizi sağlar. Bu, gerekli olan tek bilgi olmakla beraber cinsiyet, yaş ve dil örneği bağlamının verilmesi önerilir. Tanımlama veya yorum amacıyla istediğiniz kadar artı satırı girebilirsiniz.

c. Sözcü Formatı

Her sözcü konuşmacıyı tanımlayan Ç veya Y ile başlar. Bir boşluk bıraktıktan sonra konuşmacının söyledikleri yazılır. Her sözcü ayrı bir satırda yazılır ve bir noktalama işareti ile biter.

d. Uzun Sözcüler

Bir satırdan fazlası gereken uzun sözcüler için program otomatik olarak diğer satıra geçişi yapar. Bu nedenle sözcenin sonuna gelinceye kadar <Enter> tuşuna basmayın.

e. Sözcük Karakterleri

SALT'un sözcükleri tanımlayan bir sözlüğü bulunmamaktadır. Sözcük, sözcük karakterlerinin herhangi bir birleşimi olarak düşünülür. Genel olarak sözcükler harflerden, sayılardan ve bağımlı biçimbirimleri ayırmak için kesme işareti veya atlamaları göstermek için yıldız işareti gibi SALT'ta belirli bir anlamı olan karakterlerden oluşur. Büyük veya küçük harf olarak girilebilen sözcükler, boşluk veya virgülle ayrılır.

4. Sözcü sonu noktalama işaretleri

SALT sözcü türünü belirlemek için sözcü sonu noktalama işaretini kullanır. Her sözcü sonunda bu noktalama işaretlerinden biri olmalıdır. Bu sözcü sonu noktalama işaretleri nokta, ünlem işareti, soru işareti, yaklaşık işareti, büyüktür işareti ve kesme işaretidir. Bu noktalama işaretlerinden sonra başka hiçbir işaret olmamalıdır. Bu işaretler sözcü içinde kullanılmamalıdır. Kilometre yerine km. örneğindeki gibi sözcü içindeki kısaltmaların sonunda nokta kullanılmamalıdır.

Sözcü Sonu Noktalama İşaretleri

- İfadeler nokta veya ünlem işareti ile biter.
- Sorular soru işareti ile biter.
- Entonasyon teşvikleri yaklaşık işareti (~) ile biter. Entonasyonla teşvik, başka bir konuşmacıdan cevap almak için ifadede yükselen tonlama kullanılmasıdır. Bir soru şeklinde değil, daha çok "boşluk doldurma" şeklinde sunulur. Konuşmanın entonasyonla teşvik edilmesi söz konusudur. Örneğin;
Y Okula gittin ve ~

- Yarım bırakılan sözceler büyüktür işareti (>) ile biter. Eğer konuşmacı sözcenin ortasında durur ve sözcisini tamamlamazsa sözceyi noktayla değil büyüktür işaretiyle bitirir. Aşağıdaki örnekte konuşmacı ilk sözcisini yarım bırakmaktadır.
Ç Sonra çocuk ona>
Ç O okula gitti.
- Kesilen sözceler kesme işareti ile biter. Konuşmacının sözü sözcisini tamamlamadan kesilirse nokta işaretini değil kesme işaretini kullanın. Aşağıdaki örnekte çocuk yetişkinin sözünü kesmektedir.
Y O ne^
Ç Kız kuklayı aldı.

5. Sözcelere Ayırma

Dil örneği analizinde kaydedilen konuşmanın sözcelere ayrılması gerekmektedir. Eğer konuşmacı kısa, basit cümleler kullanıyorsa sözce ayırma oldukça kolaydır. Çocuğun sözcisinden önce ve sonra yetişkin sözcisinin olduğu aşağıdaki örnek bu durum için bir örnek olarak verilebilir.

Y Bugün okulda ne yaptın?

Ç Top oynadım.

Y Top mu oynadın?

- Konuşmacı karmaşık cümleler veya konuşma sırası geldiğinde birden fazla sözce kullanmaya başladığında sözceleri ayırma zorlaşmaktadır. Sözce ayırmada kendi kurallarını tanımlayabilmekle beraber Türkçe SALT veri tabanı için tanımlanmış belirli kurallar söz konusudur. Sözcenin tamamlandığını belirlemeye yardım eden iki özellik vardır. Bunlardan biri ezgide iniş/çıkış (entonasyon) olmasıdır. Genellikle ezgide iniş olması bir ifadeyi, çıkış olması ise bir soruyu belirtir. Sözcenin tamamlandığını gösteren bir diğer özellik duraksama olmasıdır. Ezgide bir iniş veya çıkıştan sonra sözcenin bittiğini gösteren duraksama bir sözceyi belirler. Çocukların ezgide bir değişiklik yapmadan veya duraksama olmaksızın cümleleri kullanmaları durumunda sözce bitişini belirlemede güçlük olabilir. Bu durumda sözcelerin ayrılmasında iletişim birimleri¹ (C-units) kullanılmaktadır.

¹ Miller, J., Andriacchi, K., & Nockerts, A. (2016). Systematic Analysis of Language Transcripts (2nd edition). Middleton, WI: SALT Software, LLC.

- SALT Türkçe veri tabanında sözcelerin ayrılmasında iletişim birimleri (C-units) dikkate alınmıştır. İletişim birimleri bağımsız cümle ve onun tamamlayıcıları olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bir iletişim birimi bir ana cümleden veya yan cümlenin de olduğu bir ana cümleden oluşur. Yan cümleler temel cümlenin herhangi bir ögesi olarak görev yapan ve farklı yollarla temel cümleye bağlanan yapılar olduğu için ana cümleden ayrılamazlar.

- Sözceleri ayırırken, cümlecikleri birbirine bağlamak için kullanılan farklı bağlaç türlerini de dikkate almak gerekmektedir. Koordine eden bağlaçlar (ve, veya, ama gibi) sözcükleri, cümleleri birleştirmek amacıyla kullanılabilirler. Bu bağlaçlar tek başlarına da kullanılacak iki bağımsız cümleyi birleştirdiklerinde sözcelerin iki ayrı sözce olarak sayılması gerekmektedir. Bu kuralın amacı, bu bağlaçların çoklu kullanımı ile aşırı uzun sözcelerin ortaya çıkmasını önlemektir. Yan cümle bağlaçları ise ana cümleyle yan cümleyi birleştirmektedir. Bu durumda sözce tek bir sözce olarak sayılır.

- Sözcelere ayırırken sözcük veya sözce düzeyindeki hataları dikkate almayın. Örneğin; Ç Biz okul/*a gid/iyor/uz. {Çocuk “Biz okul gidiyoruz” dedi}

6. Çevriyazıyı Yapan Kişi Yorumları

Yorumlar çevriyazının okunabilirliğini artırır ve örnek alımı sırasındaki olayları netleştirir. Analizleri etkilemeyen yorumlar çevriyazının herhangi bir yerine eklenebilmektedir.

a. Sözce içindeki Yorumlar

Yorumlar { } içine alınmalı ve sözce sonundaki noktalama işaretinden önce olmalıdır. Aşağıdaki örnek konuşmacının gülmesi ile ilgili sözce sonuna eklenen bir yorumu göstermektedir.

Ç Sonra köpek burnunu ısırıldı {Ç güler}.

b. Yorum Satırları

Belirli sözcelerle ilgili olmayan yorumlar açıklama amacıyla eklenebilir. Yorumunuzu eşittir işareti (=) ile başlayan yorum satırına yazın. Çevriyazıda istediğiniz kadar yorum satırı ekleyebilirsiniz. Aşağıdaki örnekte çocuğun konuşmasında neden bu kadar çok anlaşılabilir birim olduğunu açıklamak için eşittir işaretiyle başlayan bir satıra yorum eklenmiştir.

= Çocuk alçak sesle konuşur ve arka planda gürültü var.

Ç Sonra o X için XX.

7. Anlaşılır Olmayan Birimler

Konuşmanın anlaşılır olmaması mikrofondan uzaklaşma, çok alçak sesle konuşma veya arka planın gürültülü olması gibi birçok nedenin sonucu olabilir. Ayrıca konuşmacının sesbilgisel güçlüklerinden veya dinleyicinin yabancı olmasından da kaynaklanabilir. Genel bir kural olarak, üç kez dinledikten sonra konuşmacının sözcesini anlayamıyorsanız, sözce kısmen veya tamamen anlaşılmaz olarak düşünülmelidir. Anlaşılamayan bir sözcüğü işaretlemek için bir X kullanın. Tüm sözce anlaşılmaz olduğunda XXX kullanın. Bir sözcük ile tüm sözce arasındaki bir kısmı göstermek için XX kullanın. Her üçüne ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır.

Ç Çocuk X gitti.

Ç Çocuk XX.

Ç XXX.

Bu örneklerden ilk ikisi hem anlaşılır hem anlaşılır olmayan birimleri içermektedir. Bu nedenle SALT bu iki örneği kısmen anlaşılır sözceler olarak almaktadır. Üçüncü örnekte olduğu gibi tümüyle anlaşılır olmayan birimleri içeren bir sözce ise anlaşılır olmayan bir sözcüktür. Çevriyazının analizinde SALT size kısmen anlaşılır veya anlaşılır olmayan sözceleri Ortalama Sözce Uzunluğu (OSU) gibi hesaplamaların dışında tutma seçeneğini sunmaktadır.

8. Bağımlı Biçimbirimler

Eğer biçimbirimlerin analizini yapmak istiyorsanız her bağımlı biçimbirimi bağımsız biçimbirimden ayırmalısınız. Ayrıca sözcük köklerinin belirlenmesi için de biçimbirimlerin ayrılması önemlidir. Sözcüklerdeki bağımlı biçimbirimler eğik çizgi “/” ile ayrılır. Biçimbirimlerin üretkenliği ile ilgili karar analizi yapan kişi tarafından verilmesi gerektiğinden her bağımlı biçimbirimin ayrılması gerekmektedir. Aşağıda genel kurallar verilmiş olup Türkçe biçimbirimlere ayırma ile ilgili kurallar Ek B’de yer almaktadır.

- Kitap veya film başlıkları, iki sözcüklü isimler tek bir sözcük olarak veya alttan tire ile birleştirilerek yazılır.
Örneğin, Ç Ayşe_öğretmen sınıfa gelmedi.
- Sayıları veya alfabeyi sırayla söylemede sayılar veya harfleri birleştirmek için alttan tire kullanılır. Örn; 1_2_3_4_5.
- Öğrenilmiş rutin ifadeler alttan tire kullanılarak tek bir birim olarak sayılır. Örneğin;
Ç Bir_zamanlar_bir_prens_varmış.

Ç O yatağa yatınca köpeğe “İyi geceler” dedi.

- Hayvanların (“miyav”) veya nesnelere (“gırr”) çıkardığı sesler gibi ses efektleri önüne % işareti konur. Eğer ses efekti sözcüğün anlamı veya yapısı için gerekli değilse bir sözcük gibi girilmez, bir yorum olarak belirtilir.

(1) Ç Araba %vının gitti.

(2) Ç Köpek onlara hırladı {Ç hırlama sesleri çıkarır}.

(3) Ç Sonra çocuk düştü.

= Ç düşme sesleri çıkarır.

Yukarıdaki ilk örnekte cümle yapısı ve anlamı için ses efekti önemlidir. Bu nedenle sözcük statüsünde verilen bu ses efektinin önüne % işareti konur. İkinci ve üçüncü örneklerde ise ses efektleri sözcüğün anlamı ve yapısı için zorunlu değildir. Ancak dil örneğinin okunabilir olması amacıyla bu örneklerde ses efektleri yorum olarak belirtilmiştir.

Çocuğa özgü biçimlerin kullanımı durumunda da % işareti kullanılır. Bir nesne, kişi veya durum için tutarlı olarak kullanılan bu çocuğa özgü biçimler genellikle aile üyeleri tarafından bilinmektedir. Örneğin; çocuğun su için “ga” demesi.

9. Çabalamalar

Dil örneklerinde çabalamaların işaretlenmesi sözce oluşturma ve sözcük bulma ile ilgili sorunların belgelenmesi için bir fırsat sağlamaktadır. Boşluk doldurma amaçlı kullanımlar, tekrarlar, yeniden düzenlemeler ve yanlış başlangıçlar şeklinde ortaya çıkan çabalamalar parantez içinde gösterilir. Çabalamalar sözcükten çıkarıldığında geriye kalan sözcükler kendi başlarına bir anlam oluşturmaktadır. Çabalamaların sözcüğün bir kısmı olarak hesaplanmaması için parantez içinde gösterilmesi önemlidir. Parantez içinde yer alan çabalama kısımları OSU gibi bazı hesaplamalarda analiz dışında tutulurlar.

Hangi sözcük veya ifadeleri işaretleyeceğinize dair bir seçim söz konusu olduğunda ilk ortaya çıkan çabalama olarak parantez içine alın. Sözcüğün doğru ortaya çıktığı son şeklinin çabalama olarak işaretlenmesi durumunda tekrarlar ve yeniden düzenlemeler şeklindeki çabalamaların analizi hatalı yapılmış olacaktır.

a. Sözcük ve ifade tekrarları

Sözcük ve ifade tekrarları parantez içinde çabalama olarak gösterilir. Sözcüğün/ifadenin son ortaya çıkışı örnekte olduğu gibi doğru kullanım olarak düşünülür.

Örneğin; Ç (Kurbağa)Kurbağa gitti.

Vurgulama amacıyla tekrarlar: Konuşmacının bir veya daha fazla sözcüğü vurgulamak amacıyla yaptığı tekrarları çabalama olarak almayın. Aşağıdaki örnekte tekrarlanan “her yere” ifadesi sözce oluşturma gücünü nedeniyle değil vurgulama amacıyla tekrarlanmaktadır.

Örn; Ç Onlar her yere, her yere baktılar.

b. Yeniden Düzenlemeler

Yanlış bir başlangıç veya yeniden düzenlemeyi çabalama olarak parantez içine alın. Çabalama sözcükleri sözceden çıkarıldığında kalan sözcüklerin bir sözce oluşturduğunu hatırlayın. İlk ortaya çıkışını çabalama olarak alın.

Ç (Ben bugün okul) Ben dün okula gitmedim.

c. Boşluk Doldurmalar

Boşlukları dolduran sesler veya sözcükler parantez içinde olmalıdır. Programda Mmm, Hıı, Iı, Aa, Ee ve [FP] şeklinde kodlanmış her sözcük boşluk doldurma sözcüğü olarak tanımlanmaktadır.

d. Bitişik çabalamalar

Farklı çabalama türlerinin birarada olması durumunda hepsini tek bir çabalama olarak parantez içine alın. Aşağıdaki örnekte sadece bir parantez içinde bir tekrar, bir boşluk doldurma ve bir yeniden düzenleme bulunmaktadır.

Ç (bu bu Iı sonra o) Sonra bu ona vurdu.

10. Kısmi Sözcükler

Konuşmacı bir sözcüğü tamamlayamadığında kısmi sözcükler ortaya çıkmaktadır. Sözcüğün eksik kısmını göstermek için yıldız işaretini kullanın. Kısmi sözcükler genellikle çabalamanın ögesi olarak parantez içine alınır.

a. Kısmi Sözcük Yeniden Düzenleme

Sözcüğün kısmi olarak yeniden düzenlenmesi söz konusu olduğunda aşağıdaki örnekte olduğu gibi kısmi sözcük sonuna yıldız işareti konarak parantez içine alınır.

Örneğin; Ç Kız (ev*) okula gitti.

b. Kısmi Sözcük Tekrar

Aşağıdaki örnekte konuşmacı “baba” sözcüğünün ilk sesini “b” iki kez tekrarlamıştır. Sözcüğün bu tekrarlanan kısmı sonuna yıldız işareti konur ve parantez içine alınır.

Ç (b* b*)Babam kalktı.

Eğer tekrarlanan kısım sözcüğün ortasında ise izleyen örnekteki gibi sözcük alttan tire ile birleştirilerek tekrar gösterilir.

Ç Ba_(b* b*)_bam kalktı.

c. Tamamlanmamış Sözce Sonundaki Kısmi Sözcükler

Kısmi sözcükler genellikle çabalama ögeleri olarak düşünülüp parantez içine alınmaktadır. Ancak bu kuralın bir istisnası bulunmaktadır. Eğer kısmi sözcük yarım bırakılan veya kesilen bir sözcenin son sözcüğü ise kısmi sözcüğü işaretlemek için yıldızı kullanın ama çabalama olarak alınmaması için parantez içine almayın. İzleyen örnekte çocuk sözcüğü tamamlamadan sözcesini yarım bırakmaktadır.

Ç Sonra çocuk o*>

11. Atlamalar

Atlamalar cümle kurma güçlüklerinin bir göstergesi olabildiği için işaretlenmelidir. Bir sözcük veya bağımlı bir biçimbirim zorunlu bir bağlamda atlanabilir. Atlamalar OSU veya FSÖZS hesaplamalarına dahil edilmezler. Ancak “Sözcük ve Biçimbirim Özeti” içinde hesaplanırlar ve “Sözcük Listesi Tabloları” ve “Bağımlı Biçimbirim Tabloları” nda listelenirler.

a. Atlanan Sözcükler

Yıldız işareti atlanan bir sözcüğü göstermek için kullanılır. Yıldız işareti atlanan sözcüğün önüne konur. Atlanan sözcük ve yıldız arasında boşluk olmamalıdır.

Ç Kırmızı değil *sarı kalem ver.

b. Atlanan Bağımlı Biçimbirimler

Zorunlu bağlamda bağımlı bir biçimbirimin atılması durumunda eğik çizgi işaretinden sonra atılan takının önüne aşağıdaki örnekte olduğu gibi bir yıldız konur.

Ç Çocuk kedi/*ye koş/uyor.

d. Konuşmanın Atlanması

İzleyen örnekteki gibi hangi sözcüğün atıldığı açık olmayabilir.

Ç Çocuk *İSİM/de oynuyor.

Atılan bir isim olmakla beraber hangi isim olduğu belli değildir. “bahçe”, “okul”, “yer” gibi çeşitli sözcükler olabilir. Bu durumda *İSİM şeklinde gösterilerek atlanan sözcüğün isim olduğu gösterilir.

e. Birden Fazla Atlama ve Hata

Birden fazla atlamanın ve hatanın olması durumunda atlamaların çocuğun ne söylemek istediğine dair tahmin yapılarak gösterilmemesi önerilir. Doğru bir çevriyazı için en iyi kural ikiden fazla atlamanın gösterilmemesidir.

İkiden fazla atlama olan ve hatanın nerden kaynaklandığının belirlenememesi durumunda sözce sonuna [EU] sözce düzeyi hata kodunu ekleyin. Hata kodundan sonra örnekteki gibi sözce sonu noktalama işareti konur. Çocuğun “Köpek aldı” dediğini varsayalım. Bu sözceyi aşağıdaki atlamaları ekleyerek düzenleyebilirsiniz.

Ç Köpek *kırmızı *top/*u al/dı.

Bağlamı bildiğiniz için bu eklemeyi yapabilirsiniz ama bunu yapmanız önerilmez. İfadelerin çok düzeltilmesi çevriyazının doğru olmasına değil çevriyazının bir tahmin oyunu haline gelmesine neden olmaktadır. Örnekteki sözcede sözce sonuna [EU] kodunu ekleyerek sözce düzeyinde bir sorun olduğunu gösterebilirsiniz.

Ç Köpek al/dı [EU].

Kod olan sözceler hesaplanabilir ve ileri analizlerde kullanılabilir.

12. Binişik Konuşma

Konuşmacılar aynı anda konuştuğunda sözcükler veya sessizlikler < > içinde gösterilir. Sohbet bağlamında alınan dil örneklerinde binişik konuşma söylem güçlüklerinin bir göstergesi olabilir.

a. Bir Konuşmacı Bitirmeden Diğer Konuşmacı Başlar

Aşağıdaki örnekte çocuğun sözcüsü yetişkin sorusuna binişik olarak başlamaktadır.

Y Sonra ne <ol/du>?

Ç <Kedi> kaç/tı.

Bazen diğer kişi konuşmaya başlayınca ilk konuşmacı konuşmayı durdurur. Örnekte yetişkinin sözcüsünün kesme işareti ile bitmesi konuşmasının kesildiğini göstermektedir.

Y Sonra ne <ol*>^

Ç <Kedi> kaç/tı.

b. Sözce Ortasında Binişik Konuşma

Binişik konuşma bir sözcenin ortasında ortaya çıktığında sadece binişik olan kısımlar işaretlenir.

Ç Çocuk ve <kuş> git/ti/ler.

Y <Evet>.

c. Binişik Konuşma ve Çabalamalar

Binişik konuşma çabalamalar içinde de ortaya çıkabilir.

Ç <(Uçak lı)> uçak gel/di.

Y <Devam et>.

d. Diğer Konuşmacının Sözcenin Ortasında Onaylama

Yetişkin çocuğun konuşmaya devam etmesini desteklemek için “Evet”, “Hı” gibi sözcükler kullanılabilir. Eğer bu sözcükler çocuğun konuşmasıyla aynı anda ortaya çıkarsa bu sözcükler de binişik konuşma olarak gösterilir. Ancak çocuğun sözcenin ortasında ortaya çıkan ama çocuğun sözcükleriyle binişik olmayan sözcükler çocuğun sözcende uygun yerde içi boş olarak kullanılır.

Ç Karga gelip < > peyniri aldı.

E <Hı>.

13. Parantez İçi Yorumlar

Konuşmacının bir açıklaması, yorumu olarak eklenen sözcük veya ifadeler çift parantez içinde gösterilir.

Ç O çocuk ((Adını bilmiyorum)) okul/a yeni gel/di.

Çabalamalarda olduğu gibi bu parantez içi yorumlar çıkarıldığında geri kalan sözce anlamlı olmaktadır. Ancak bu yorumlar sözce oluşturma güçlüklerinin bir göstergesi olabilen çabalamalarla karıştırılmamalıdır. Program bazı standart ölçümlerin analizinde çabalamalar gibi parantez içi yorumları da analizin dışında tutmaktadır. İstenirse bu ayarlar değiştirilebilmektedir.

14. Vurgulama için Sözcük Tekrarı

Konuşmacılar bazen vurgulama amacıyla tekrarı kullanırlar. Bu tekrarlar nedeniyle OSU ve TSÖZS gibi ölçümlerde sonuçların daha fazlaymış gibi çıkmasını önlemek için

tekrarlanan sözcükler alttan tire ile ayrılır. Böylece tekrarlanan sözcükler tek bir sözcük olarak sayılır.

Ç Adam çok_çok hızlı koş/tu.

15. Kodlar

SALT programının kodlama özelliği programın en esnek öğelerinden biridir. İlgilendiğiniz her özellik için kendi kodlarınızı oluşturabilirsiniz. Programda kodlanan sözcüklerin ve sözcüklerin sıklık özetleri alınabilmektedir.

Belirli karakterlerden oluşan bir kod [EM] örneğinde olduğu gibi köşeli ayraç içinde yazılır. Programda çevriyazı girişinde ve araştırma amacıyla kullanılan semboller bu kodlamalarda kullanılmamalıdır. Özellikle "@" ve "=" işaretleri kodların oluşturulmasında kullanılmamalıdır.

Sözcük ve sözce kodları olmak üzere iki tür kod vardır.

a. Sözcük Kodları

Sözcük kodu kodla sözcük arasında boşluk olmadan sözcüğe eklenen bir koddur. Kodlanacak sözcüklerin ya da kodların sayısında bir sınırlama yoktur. Sözcük kodları aşağıdaki örnekte olduğu gibi yanlış sözcük seçimlerinde kullanılmaktadır. İlginize göre çeşitli sözcük kodlarını kendiniz oluşturabilirsiniz.

Ç Bardak[EW:vazo] yer/e düş/tü.

b. Sözce Kodları

Sözce kodları belirli sözcüklere eklenmez, bir sözcenin tümünü veya bir kısmını işaretlemek için sözce sonu noktalama işaretinden önce kullanılır. Programda [EU] ile sözce düzeyindeki hatalar gösterilir. Genellikle sözcede hatanın nerede olduğu ve nasıl bir hata olduğu tam olarak belirlenemediğinde daha önce atlamalarda da ifade edildiği gibi tahminde bulunarak kodlama yapılmaması önemlidir. Bu durumda sözcede bir sorun olduğunu göstermek için sözce sonuna [EU] eklenmelidir. İlgilendiğiniz herhangi bir özellik için (örneğin, sözcük sırası hatası] kendi kodlarınızı yaratabilirsiniz.

c. Hata Kodları

Türkçe SALT programında üç hata kodu tanımlanmıştır: [EW:=], [EU], [EM:/]. Bu hata kodları "Setup menü→ Lists→ Current Code Lists" kullanılarak değiştirilebilir. Aşağıdaki

iki hata kodu dil örnekleri çevriyazıya dönüştürülürken tutarlı olarak kullanılan kodlardır.

- [EW:sözcük]

Bu sözcük düzeyi hata kodu yanlış kullanılan sözcükleri işaretlemek için kullanılır. Doğru sözcük köşeli ayraç içinde iki nokta üst üste işaretinden sonra yazılır.

- [EU]

Bu sözce düzeyi hata belirli bir sözcükle ilgili olmayıp ayrıntılı analiz gerektiren sözceyi göstermek amacıyla kullanılır. [EU] kodu sözcenin son sözcüğünden sonra konmaktadır.

Sözce kodları birden fazla atlama ve hata kodlarının olduğu sözcelerde de kullanılmaktadır.

- [EM:/ek]

Bu hata kodu Türkçe SALT programında yer almaktadır. Eklerde sadece atlama değil yerine koyma şeklinde yapılan hataları göstermek için [EM:/=] kodu kullanılmıştır. Kullanılması gereken ek kesme işaretinden sonra yazılır.

Ç Ev/i[EM:/e] koş/tu.

d. Programda Kullanılan Diğer Kodlar

Hata kodlarına ek olarak aşağıda verilen kodlar da Türkçe veri tabanındaki çevriyazılarda kullanılmıştır.

- [FP]

Boşluk doldurma (filled pause) kodu sözcük düzeyinde bir kod olup programda standart olarak yer alan boşluk doldurma sözcükleri dışındaki sözcükleri göstermek için kullanılmaktadır. Mmm, Hı, Iı, Aa, Ee programdaki standart boşluk doldurma sözcükleridir. Listedeki bu sözcükler çabalama içinde olduğunda SALT bu sözcükleri otomatik olarak boşluk doldurma sözcükleri olarak tanımaktadır. Listede olmayan başka sözcükler boşluk doldurma amacıyla kullanıldığında bu sözcüklerin yanına [FP] kodu eklenir. Aşağıdaki örnekte çabalama içindeki sözcük boşluk doldurma amaçlı sözcük olarak tanımlanmıştır. Ç Kedi onu (işte[FP]) yemedi.

- [T]

Bu kod Türkçe SALT programında yer almaktadır. Bu kod OSU-2 hesaplaması için kullanılmıştır. Biçim-Sözdizimsel ölçümlerden biri olan Ortalama Sözce Uzunluğunun (OSU) dil örneği bağlamı (sohbet, öyküleme) ve dil örneğinin büyüklüğü gibi etmenlere duyarlı olması nedeniyle dil örneğindeki bazı sözcelerin analize alınmamasının söyleme

ilişkin sınırlılıkları azalttığı gösterilmiştir. Söylem özelliklerinin OSU'nu etkilediğine ilişkin çalışmalar bazı alternatif OSU hesaplamalarının geliştirilmesine neden olmuştur.² Söyleme ilişkin sınırlılıklarının azaltıldığı OSU-2'nin hesaplanmasında aşağıdaki sözceler analize alınmamaktadır:

a. Çocuğun kendi sözcüsünün tekrarları

b. Çocuğun yetişkin sözcüsünü tekrarları

c. Aşağıdaki tek sözcüklü cevaplar

- Yetişkin sözcüsünü onaylama veya onaylamamayı bildiren (tamam, evet vb.) sözcükler

- Yetişkin sorularına cevap olarak kullanılan evet/hayır sözcükleri

d. "Bu ne?" gibi açık uçlu olmayan yetişkin sorusuna verilen tek sözcüklü cevaplar

Bu nedenle Türkçe veri tabanında yukarıdaki özellikleri içeren sözceler [T] şeklinde kodlanmış ve OSU-2 hesaplaması için bu kodu içeren sözceler analize alınmamıştır. SALT programında istendiğinde tekrarlar, sorulara evet/hayır cevapları ve/veya tek sözcüklü sözceler analizden çıkarılabilmektedir. Ancak programda tek sözcüklü sözcelerin analiz dışında tutulması ("örneğin; "gelmemiştim" tek sözcüklü bir sözcüktür) uygun olmamaktadır. Analiz grubundan tek sözcüklü cevap gerektiren sorulara verilen cevapların seçimi yapılamamaktadır. Bu durumda OSU-2 hesaplaması için kullanıcıların çevriyazıda bu sözceleri kodlamaları gerekmektedir.

²Johnston, J. R. (2001). An alternate MLU calculation: Magnitude and variability of effects. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 44, 156-164.

Ek A: SALT Çevriyazı uzlaşlarının özeti

1. Çevriyazı Formatı. Her giriş aşağıdaki sembollerden biri ile başlar.

- \$ Çevriyazıdaki konuşmacıları tanımlar ve genellikle çevriyazının ilk satırıdır. Örneğin: \$ Çocuk, Yetişkin
- Ç Çocuk sözcüğü. \$ konuşmacı satırında yer alan karakter kullanılır.
- Y Yetişkin sözcüğü. \$ konuşmacı satırında yer alan karakter kullanılır.
- + Ad, yaş ve bağlam gibi bilgileri tanımlamak için kullanılır. Yaş bilgisi örneği: + Yaş: 5;7
- Zaman belirleme işareti. Çevriyazının ilk ve son satırına saat bilgisi verilebilir. İki dakika örneği: - 2:00
- : Farklı konuşmacıların sözcükleri arasındaki duraksama. Beş saniyelik duraksama örneği : :05
- ; Aynı konuşmacının sözcükleri arasındaki duraksama. Üç saniyelik duraksama örneği ; :03
- = Yorum satırı. Çevriyazıyı yapan kişinin yorumları için kullanılan bu bilgi analizde kullanılmaz.

2. Sözce Sonu Noktalama İşaretleri. Her sözce aşağıdaki altı noktalama işaretinden biri ile bitmelidir.

- . İfade sonu, yorum.
- ! Şaşırma, ünlem.
- ? Soru.
- ~ Entonasyonla teşvik. Örnek: Y Okula gittin ve~
- ^ Kesilen sözce. Konuşmacının sözü kesilir ve sözcüğünü tamamlayamaz.
- > Yarım bırakılan sözce. Konuşmacının sözü kesilmez ama sözcüğünü tamamlamaz.

3. Çabalamalar. Boşluk doldurmalar, yanlış başlangıçlar, tekrarlar ve tekrar düzenlemeler.

- ( ) Bu kategoriye giren sözcükler/sözcük kısımları parantez içinde yazılır.
Örnek: Ç Ben (şey sonra ı) sonra (gi*) gittim.

4. Binişik konuşma. Konuşmacılar aynı anda konuştuğunda, sözcükler veya sessizlikler aynı anda olduğunda < > içinde gösterilir. Örnek: Ç Bu kalem benim olsun <mu>?

Y <Hıhı>.

Bir konuşmacı diğer konuşmacının sözcüğünün ortasında konuşursa yeri göstermek için boş açılı parantez kullanılır. Örnek: Ç Bana versene < > onu.

Y <Tamam>.

5. Bağlı biçimbirimler. Sözcüklerdeki bağlı biçimbirimler eğik çizgi “/” ile ayrılır.

Sözcükleri biçimbirimlere ayırırken *Çabalamalar* bölümünde anlatıldığı gibi tekrarlar, tekrar düzenlemeler vb. sözce oluşturma güçlükleri, tamamlanmayan ve kesilen sözcükler içindeki biçimbirimler OSU hesaplamasına alınmaz.

Ayrıca şarkı, şiir, tekerleme gibi ezberlenmiş ifadeler ve ezbere sayı saymak sayılmaz.

6. Atlamalar. Yarım kalan sözcükler, atlanan sözcükler ve atlanan bağımlı biçimbirimler bir yıldızla (*) belirtilir.

* Bir veya daha fazla harften sonra ise bir sözcüğe başladığını ama tamamlanmadığını gösterir.

Örnek: Ç Onu (i* i*) istiyorum.

* Bir sözcüğün önünde ise kullanılması gereken sözcüğün atlandığını gösterir. Örnek: Ç Süt *beyaz değil.

/* Eğik çizgiden sonra ise izleyen bağımlı biçimbirimin atlandığını gösterir. Örnek: Ç Ben git/me/*m.

7. Anlaşılabilir olmayan birimler. Bir sözcedeki anlaşılabilir olmayan kısımları işaretlemek için X kullanılır. Anlaşılabilir olmayan hece veya sözcük için X, belirlenemeyen uzunluktaki anlaşılabilir olmayan kısım için XX ve anlaşılabilir olmayan sözce için XXX kullanılır. Örnek1: Ç Park XX bugün. Örnek2: Ç XXX.

8. { } Bir sözce içindeki yorumlar. Örnek: Ç Bak {Ç tavşanı gösterir}.

İletişim amaçlı sözel olmayan sözceler { } içine yerleştirilir. Örnek: Ç {başıyla onaylar}.

9. [ ] Kodlar. Sözcükler veya sözceleri işaretlemek için kodlar kullanılır. Kodlar köşeli ayraçlar [ ] içine yazılır. Sözcük kodları sözcükten sonra boşluk bırakmadan, sözce kodları ise sözce sonunda bir boşluk bırakarak yazılır.

Sözcük düzeyindeki hata kodlaması örneği [EW]

Ç Denize[EW:kayığa] binmişler.

Sözce düzeyindeki hata kodlaması örneği [EU]

Ç Motorsiklet bisiklet oraları kırılmış [EU].

Biçimbirim hataları [EM]

Ç Okul/da[EM:/dan] getir/di/m.

OSU-2 hesaplaması [T]

Y Bugün okula gittin mi?

Ç Evet[T].

Söyleme ilişkin sınırlılıklarının azaltıldığı OSU2'nin hesaplanmasında [T] şeklinde kodlanan aşağıdaki sözceler analize alınmamaktadır:

a. Çocuğun kendi sözcüsünün tekrarları

b. Çocuğun yetişkin sözcüsünü tekrarları

c. Aşağıdaki tek sözcüklü cevaplar

— Yetişkin sözcüsünü onaylama veya onaylamamayı bildiren (tamam, evet vb.) sözcükler

— Yetişkin sorularına cevap olarak kullanılan evet/hayır sözcükleri

d. "Bu ne?" gibi açık uçlu olmayan yetişkin sorusuna verilen tek sözcüklü cevaplar

10. Kısaltma uzlaşmaları. Kitap veya film başlıkları, iki sözcüklü isimler tek bir sözcük olarak veya alttan tire ile birleştirilerek yazılır.

Örneğin, Ç Ayşe_öğretmen sınıfa gelmedi.

Hıhı (evet), İh (hayır), Tı (hayır), Yoo (yok)

11. Ses Efektleri. Cümle yapısı ve anlamı için önemli olan ses efektinin önüne % işareti konur. Örneğin; Ç Araba %vınn gitti. Eğer ses efekti sözcenin anlamı veya yapısı için gerekli değilse bir sözcük gibi girilmez, bir yorum olarak belirtilir. Örneğin; Ç Köpek onlara hırladı {Ç hırlama sesleri çıkarır}. Çocuğa özgü biçimlerin kullanımı durumunda da % işareti kullanılır. Bir nesne, kişi veya durum için tutarlı olarak kullanılan bu çocuğa özgü biçimler genellikle aile üyeleri tarafından bilinmektedir. Örneğin; çocuğun su için “ga” demesi.

12. Sözce ayırma. Konuşma sırası geldiğinde çocuk yalnız bir sözce kullanıyorsa sözce ayırma oldukça kolaydır. Konuşmacı karmaşık cümleler veya konuşma sırası geldiğinde birden fazla sözce kullanmaya başladığında sözceleri ayırma zorlaşmaktadır. Sözce ayırmada kendi kurallarınızı tanımlayabilmekle beraber SALT veri tabanı için tanımlanmış belirli kurallar söz konusudur. Sözcenin tamamlandığını belirlemeye yardım eden özelliklerden biri ezgide iniş/çıkış (entonasyon) olması, diğeri sözcenin tamamlandığını gösteren duraksama olmasıdır. Ezgide bir iniş veya çıkıştan sonra sözcenin bittiğini gösteren duraksama bir sözceyi belirler. Çocukların ezgide bir değişiklik yapmadan veya duraksama olmaksızın cümleleri kullanmaları durumunda sözce bitişini belirlemede güçlük olabilir. Bu durumda sözcelerin ayrılmasında iletişim birimleri ¹ (C-units) kullanılmaktadır.

Bir iletişim birimi bir ana cümleden veya yan cümlenin de olduğu bir ana cümleden oluşur. Yan cümleler temel cümlenin herhangi bir ögesi olarak görev yapan ve farklı yollarla temel cümleye bağlanan yapılar olduğu için ana cümleden ayrılamazlar.

Ek B: SALT Türkçe kodlamalar

SALT programının Türkçe'ye uyarlanması dile özgü bazı düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Türkçe'nin aşağıda anlatılan özellikleri nedeniyle sözcük listelerinin hazırlanmasında bazı düzenlemeler yapılmış ve çevriyazılarda bazı kodlamalar kullanılmıştır.

- **Ünlü uyumu nedeniyle pek çok biçimbirimin farklı yüzey yapıları ortaya çıkmaktadır. Aynı grup içinde yer alan tüm farklı kullanımlar { } işareti içinde alınarak bu farklı kullanımların tek bir biçim olarak sayılması sağlanmıştır.** Örneğin, de, da bağlacı sözcük listesinde {de, da} şeklinde gösterilmiştir.

Sözcük listelerinde çevriyazı ve analiz sürecini kolaylaştırmak amacıyla bazı semboller (=, :, @) kullanılmıştır.

"=" sembolü **"herşey ile eşleştir"** anlamında kullanılmaktadır. Yani bir veya daha fazla karakter yerine kullanılmaktadır ve bulunduğu yerde herhangi bir karakter bulunmaması da söz konusu olabilir. (Bunu aşağıda tanımlanan "@" sembolünün kullanımı ile karşılaştırın.)

Örneğin, "[EW=]" sizin "EW" ile başlayan bir koda bakmak istediğinizi belirtir. Benzer şekilde "aşağı/=" şeklinde bir yazım "aşağı" sözcüğünün farklı ekler aldığı tüm kullanımlarını görmeyi sağlar. "/=cek" kullanımı ise git/cek,öp/ücek örneklerinde olduğu gibi "/cek" ile biten tüm sözcükleri eşleştirir.

Birden fazla "=" sembolü de kullanılabilir. Örneğin, "/=yo=" kullanımı şimdiki zaman takısının gidiyor, gidiyo, gitmiyor örneklerindeki gibi kullanımlarını görmeyi sağlar.

"@" sembolü **"bir şey ile eşleştir"** anlamında kullanılmaktadır. Sadece tek bir karakterin yerini alır ve bulunduğu yerde bir karakterin olacağını varsayar. (Bunu yukarıda tanımlanan "=" sembolünün kullanımı ile karşılaştırın.)

Örneğin, "[@]" sembolü tam bir karakter uzunluğunda olan tüm kodları tanımlar. Birden fazla "@" sembolünü de kullanabilirsiniz. Örneğin, "[@@]" iki karakter uzunluğunda olan tüm kodlar için kullanılır. Sıklıkla "@" sembolü sayı veya harf karakterleri ile birlikte kullanılır. İkinci çoğul kişi iyelik takısı örnek olarak verilebilir. Bu takının "/@n@z" şeklindeki yazımı ile bu biçimbirimin ev/iniz, top/unuz örneklerinde olduğu gibi farklı kullanımlarının aynı biçimbirim olarak sayılması sağlanmaktadır.

"@" ve "=" sembollerinin kullanımı birleştirilebilir. Örneğin, "[@@@=]" üç veya daha fazla karakter uzunluğundaki tüm kodların yerine geçer.

Sözcük listelerinde kullanılan sembollerden biri olan ":" ise aralarında bir boşluk bırakılarak ayrı yazılan iki sözcüğün veya iki takımın birlikte ele alındığı durumlarda kullanılır. Örneğin, "ya da" bağlacı "ya:da" veya eylemsiler grubunda yer alan "/diği için" takısı /d@ğ/=:için şeklinde yazılmıştır.

- **Tek bir biçimin farklı işlevlerinin olduğu durumlarda çevriyazılarda bazı harf ve sayı kodlamaları yapılmıştır.**

Örneğin; çoğul takısı ev/lerÇ şeklinde olduğu gibi sonuna Ç konarak kodlanırken eylem kişi takılarından 3. çoğul kişi takısına herhangi bir kodlama yapılmamıştır. İyelik takıları için ise 1. tekil kişi için 1 (ev/im1), 2. tekil kişi için 2 (ev/in2), 3. tekil kişi için 3 (ev/i3), 1. çoğul kişi için ise 4 (ev/imiz4) şeklinde sayılarla kodlama yapılmıştır. Aşağıda sadece harf veya sayı kodlamalarının kullanıldığı takılar yer almaktadır. Tüm bu liste Tablo 2’de toplu olarak sunulmaktadır.

Ad durum takıları

- {/@nA,/yun,/yin,/imA,/n@n}

Listenin son seçeneği olan tamlayan takısı biçimlerinden -ın (-in, -un, -ün) ve tamlayan kişi adılı olması durumunda -im takısı sonuna A harfi eklenir. Örneğin, ev/inA kapı/sı, okul/unA bahçesi. Türkçe’de “su” ve “ne” sözcükleri su/yun ve ne/yin biçiminde kullanılmakta ve yukarıdaki listede görüldüğü gibi /yun ve /yin takıları için bir kodlamaya gerek olmamaktadır. Ayrıca “masa/nın” örneğindeki gibi -nın(-nin,-nun,-nün) biçimleri için de bir kodlama yapılmamaktadır.

Ad,sıfat,belirteç ve eylem türeten takılar

- {/ceA,/caA,/çeA,/çaA}

Eşitlik, karşılaştırma anlamları veren -ce(-ca,-çe,-ça) takısı sonuna yaş/çaA, kibar/caA örneklerinde olduğu gibi A harfi eklenir.

- {/cık,/cik,/cuk,/cük,/cığ,/ciğ,/cuğ,/cüğ,/@cık,/cekK,/cakK}

Küçültme takısının -cek, -cak şeklindeki kullanımı sonuna gelecek zaman takısından ayrılabilmesi için K eklenir. Örneğin, yavru/cakK.

- {/erS,/arS,/şer,/şar}

Sayılarla üleştirme anlamı veren -er ve -ar takısı sonuna “bir/erS” örneğinde olduğu gibi S eklenir. Ünlü ile biten sayılarda kullanılan -şer,-şar için ise “iki/şer” örneğinde olduğu gibi bir kodlama yapılmaz.

- {/leF,/laF,/len,/lan}

Eylem türeten -le,-la takısı sonuna ise temiz/leE, fırça/laF örneklerinde olduğu gibi F eklenir. “Temiz/len/mek” örneğindeki gibi -len,-lan takısı için ise bir kodlama yapılmaz.

Adıllar (Zamirler)

- ben/imA, sen/inA, biz/imA, siz/inA, o/nlar/ınA

Tamlayan takısında belirtildiği gibi yukarıdaki sözcüklerin sonuna A eklenir.

Çoğul Takısı

- {/lerÇ,/larÇ,/nlar}

3. çoğul kişi eylem takısından ayrılması amacıyla çoğul takısı -ler, -lar sonuna Ç eklenir. Örneğin, kuş/larÇ, ev/lerÇ.

Eylem kişi takıları

- {/sın3,/sin3,/sun3,/sün3}

Eylem 3. tekil kişi emir kullanımı için gel/sin3 örneğinde olduğu gibi takı sonuna 3 sayısı eklenir.

- {/n@z,/s@n@z,/n5,/@n5,/y@n5}

Eylem 2. çoğul kişi için gel/in5, koş/un5, koş/ma/yın5 örneklerinde olduğu gibi takı sonuna 5 sayısı eklenir.

Eylem zaman,görünüş ve kiplik takıları

- {/eK, /aK, /yeK, /yaK}

Bak/aK/yım örneğinde olduğu gibi istek kipi sonuna K harfi eklenir. İstek kipinin olumsuz biçiminde de bak/ma/yaK/yım örneğindeki gibi K harfi eklenir.

Eylemde çatı

- /=nÇ
- /=şÇ
- {/@rÇ,/d@rÇ,/t@rÇ,/=t}

Edilgen, ettirgen ve dönüşlü eylemlerde yukarıdaki takıların ardından Ç harfi eklenir. Örnek, oku/nÇ/mak, ağla/şÇ/mak, düş/ürÇ/mek, koş/turÇ/mak.

Eylemsiler

- {/mişE,/mişE,/muşE,/müşE}
- {/=ecekE,/=acakE,/=eceğE,/=acağE}
- /@rE

Yukarıdaki geçmiş, gelecek ve geniş zaman ortaçları sonuna gid/ecekE tren, bit/mişE iş, gül/erE yüz örneklerindeki gibi E harfi ile kodlama yapılır.

- {/anE,/enE,/yan,/yen}

Geniş zaman kavramı veren durum ortacı sonuna da E harfi eklenir. Örnek, gel/enE araba. Bu durum ortacının olumsuz kullanımında ise gel/me/yen araba örneğindeki gibi bir kodlama yapılmaz.

- {/=aE:/=aE, /=eE:/=eE, /=eE:/=aE, /=aE:/=eE}

-e(-a) takısıyla kurulmuş durum ulaçları sonuna da E harfi eklenir. Örnek, in/eE çık/aE, koş/aE koş/aE.

İyelik takıları

- /=m1
1. tekil iyelik takısı sonuna ev/im1 örneğinde olduğu gibi 1 sayısı eklenir.
- /=n2
2. tekil iyelik takısı sonuna ev/in2 örneğinde olduğu gibi 2 sayısı eklenir.
- {/=i3,/=i3,/=u3,/=ü3}
3. tekil iyelik takısı sonuna ev/i3 örneğinde olduğu gibi 3 sayısı eklenir.
- {/=mız4,/=miz4,/=muz4,/=müz4}
1. çoğul iyelik takısı sonuna ev/imiz4 örneğinde olduğu gibi 4 sayısı eklenir.

Olumsuzluk sözcük ve takıları

- {/ma0,/me0,/mı,/mi,/mu,/mü,/maz,/mez}
Olumsuzluk takısı -ma, -me sonuna 0 harfi eklenir. Örneğin, koş/ma0, gel/me0.

Soru sözcükleri ve takıları

Soru sözcükleri iyelik ve ad durum takılarını alırlar. Bu durum aşağıdaki soru sözcüklerinde de iyelik takıları ve tamlayan durum takısı için yapılan kodlamaların kullanılmasına neden olmaktadır.

- Nere/m, Nere/n, Nere/si, Nere/miz soru sözcükleri sonuna iyelik takılarında belirtildiği gibi sayılar (Nere/m1, Nere/n2, Nere/si3, Nere/miz4) eklenir.
- Kim/in soru sözcüğü sonuna ise ad durum takılarında tamlayan takısı için belirtildiği gibi A harfi (Kim/inA) eklenir.
- Hangi/si soru sözcüğü sonuna 3. tekil iyelik takısı için de kullanılan 3 sayısı (Hangi/si3) eklenir.

Yer yön belirteçleri

Eylemi yer bakımından belirleyen sözcükler olan yer, yön belirteçleri ad durum takılarını ve iyelik takılarını alırlar. Bu nedenle aşağıdaki yer yön belirteçlerinde 3. tekil iyelik takısı için de kullanılan 3 sayısı eklenir.

- iç/i3/=, ileri/si3/=, geri/si3/=, arka/sı3/=, yan/ı3/=, üst/ü3/=, alt/ı3/=, ara/sı3/=, orta/sı3/=

Tablo 2: Kodlama kullanılan biçimbirimler ve kullanım örnekleri

Biçimbirim	Kodlama	Örnek
Tamlayan ad durum takısı	A	ev/inA kapı/sı3 ben/imA ev/im1
Eşitlik, karşılaştırma takısı (-ce,-ca)	A	yaş/çaA
Küçültme takısı (-cek,-cak)	K	yavru/cakK
Üleştirme takısı (-er,-ar)	S	bir/erS
Eylem türetme takısı (-le,-la)	E	fırça/laE/mak
Çoğul takısı (-ler,-lar)	Ç	araba/larÇ
Eylem 3. tekil kişi (-s@n)	3	gel/sin3
Eylem 2. çoğul kişi (-@n,-y@n)	5	koş/un5
İstek kipi (-e,-a,-ye,-ya)	K	bak/aK/yım
Eylemde çatı (-n,-ş,-r,-d@r,-t@r)	Ç	oku/nÇ/mak, düş/ürÇ/mek
Eylemsiler (-miş,-miş,-muş,-müş) (-ecek,-acak) (-@r) (-en,-an) (-e,-a)	E	bit/mişE iş gel/ecekE tren gül/erE yüz gel/enE araba düş/eE kalk/aE
İyelik takıları 1. tekil kişi (-m) 2. tekil kişi (-n) 3. tekil kişi (-ı,-i,-u,-ü) 1. çoğul kişi (-mız,-miz,-muz,-müz)	1 2 3 4	ev/im1 ev/in2 ev/i3 ev/imiz4
Olumsuzluk takısı (-me,-ma)	0	koş/ma0